

Trzy pytania o klimat. Co nam daje Program LIFE?

TRZY PYTANIA O KLIMAT

PAWEŁ MIROWSKI

ZASTĘPCA PREZESA
NARODOWEGO
FUNDUSZU OCHRONY
ŚRODOWISKA I
GOSPODARKI WODNEJ

Rozmowa Pawłem Mirowskim, zastępcą prezesa Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Jedyny instrument UE zarządzany na poziomie centralnym i w całości dedykowany ochronie środowiska, przyrody i klimatu - Program LIFE - świętuje 30 urodziny. Jak w tym czasie zmieniały się priorytety Programu i jego oddziaływanie na życie przeciętnego Europejczyka?

Program LIFE od początku jako jeden z głównych celów stawia sobie wpływ na wdrażanie polityki UE na wszystkich szczeblach zarządzania: poczynając od lokalnego, poprzez regionalne, krajowe, na europejskim kończąc. Realizując te cele, LIFE nieustannie ewoluuje, starając się odpowiadać na zidentyfikowane zagrożenia.

Ustanowiony w 1992 roku Program LIFE, będący narzędziem wdrażania systemu Natura 2000 na mocy tzw. Dyrektywy siedliskowej, skupiał się na początku na ochronie europejskiej przyrody oraz promowaniu innowacyjnych rozwiązań prośrodowiskowych. W kolejnych perspektywach finansowych w obszarach wsparcia LIFE pojawiły się inne kategorie tematyczne, w tym szeroko pojęta ochrona klimatu i dostosowanie się do jego zmian. Od 2021 roku program LIFE został z kolei poszerzony o zagadnienia z zakresu przejścia na czystą energię.

Poprawa naszego środowiska nie jest jednak możliwa bez zmiany stosunku Europejczyków do kwestii ochrony ekologii i klimatu. Stąd od początku, obok tzw. działań twardych, komunikacja ze społeczeństwem była ważną częścią projektów LIFE. Między innymi dzięki niej program, który powstał m.in. jako narzędzie wdrażania sieci NATURA 2000, przez 30 lat mocno przyczynił się do poprawy jej funkcjonowania oraz postrzegania przez społeczeństwo. Przykładem inicjatywy, która na stałe zapisała się w świadomości Europejczyków, a zainicjowana została w ramach jednego z wielu projektów służących podniesieniu świadomości społeczeństwa odnośnie jakości powietrza jest **Europejski Dzień bez samochodu**.

Projekty LIFE realizowane w Polsce również mają wymierny wpływ na kształtowanie polityki środowiskowej UE. Warto przywołać tu chociażby projekt LIFE realizowany przez Instytut Ochrony Środowiska, w ramach którego powstało Centrum Analiz Klimatyczno-Energetycznych. Jego opracowania wykorzystywane są do podejmowania decyzji na szczeblu krajowym i europejskim w oparciu o wiarygodne dane naukowe.

Warto zwrócić uwagę, że z roku na rok zmniejsza się liczba projektów LIFE o charakterze miękkim, co jest efektem wyraźnej zmiany w wymaganiach KE. Przed dzisiejszymi projektami LIFE, obok testowania nowych rozwiązań lub wdrażania najlepszych praktyk, stawia się dodatkowe wyzwanie. Mają one stać się katalizatorami dalszych zmian poprzez powielanie rezultatów, włączanie celów ochrony środowiska do innych polityk oraz praktyk sektora publicznego i prywatnego, uruchamianie inwestycji i poprawę dostępu do finansowania.

Zatem dialog z interesariuszami stał się niezbędnym narzędziem, wspierającym wdrażanie rozwiązań technicznych i organizacyjnych do osiągnięcia wymiernych efektów środowiskowych, z których korzystamy wszyscy.

Jakie korzyści osiągnęły regiony UE dzięki realizacji projektów LIFE?

W ramach Programu LIFE można realizować projekty o bardzo szerokim zakresie tematycznym. KE zdefiniowała kilkadziesiąt tzw. tematów priorytetowych w takich obszarach jak: ochrona przyrody, gospodarka o obiegu zamkniętym, gospodarka odpadami, ochrona powietrza, ochrona wód, ograniczenie zmian klimatu i adaptacja do nich, a także przejście na czystą energię.

Realizowane projekty często wykorzystują potencjał współpracy podmiotów o różnych kompetencjach i potencjałach. Zatem regiony mogą korzystać na realizacji projektów LIFE na wiele różnych sposobów. Wpływ na politykę w zakresie ochrony środowiska na różnych szczeblach jest obligatoryjnym wymogiem projektów.

Tematy, w których samorzady występują najczęściej jako tzw. beneficjent koordynujący, związane są z zagadnieniami, które znajdują się w ich kompetencjach. Dla przykładu w Polsce samorzady województw: małopolskiego, śląskiego i opolskiego wdrażają w ramach LIFE projekty służące realizacji wojewódzkich programów ochrony powietrza. Województwo małopolskie dzięki znaczącym środkom LIFE z sukcesem wdraża **Regionalny Plan Działań dla Klimatu i Energii**. Z kolei Radom i Kraków (a wkrótce również Wrocław) zaangażowały się w działania związane z zarządzaniem i realizacją zielonej oraz niebieskiej infrastruktury na swoim terenie. Natomiast w Łodzi, dzięki realizacji projektu LIFE, udało się znacznie poprawić jakość wód w tamtejszych zbiornikach w Arturówku – jednym z ważniejszych miejsc rekreacji w mieście. Warto również wspomnieć o projekcie zrealizowanym przez małopolską gminę Klucze, dzięki któremu odtworzona została leżąca na jej terenie Pustynia Błędowska. Ten projekt może być dobrym przykładem włączenia działań na rzecz ochrony przyrody w strategię rozwoju gminy.

Warto zwrócić uwagę na możliwości, jakie stwarza program LIFE tym samorządom, które nie decydują się na koordynację skomplikowanego projektu. Mogą one brać udział w projektach LIFE w roli partnera/współbeneficjenta lub interesariusza, stając się odbiorcą innowacyjnych rozwiązań. W Polsce z takiej okazji skorzystało ostatnio np. miasto Jaworzno, które dzięki współpracy z czeskim partnerem realizuje działania służące **uzdatnianiu wody zanieczyszczonej pestycydami**.

Czy trudno otrzymać do realizacji projekt LIFE? I dlaczego wciąż liczymy na więcej projektów z Polski?

W programie LIFE beneficjentem może być formalnie każdy podmiot zarejestrowany na terenie UE. Projektom stawiane są jednak coraz wyższe wymagania. Dotyczą one m.in. innowacyjności i jak największego wymiernego oddziaływania środowiskowego, zapewnienia wykorzystania efektów w jak najszerzej skali, wpływu na kształtowanie polityki na różnych szczeblach, katalizowania pozytywnych zmian. Co więcej, wnioski konkurują ze sobą na poziomie unijnym, gdyż już w poprzedniej perspektywie finansowej zlikwidowany został mechanizm alokacji krajowych. Powyższe, w przypadku

projektów środowiskowych, wiąże się poszukiwaniem projektów innowacyjnych, których efekt będzie zauważalny nie tylko w Polsce, ale i za jej granicami. Niestety, w zakresie innowacji i współpracy transgranicznej stale mamy sporo do nadrobienia.

Z kolei dla projektów przyrodniczych wymagania KE przekładają się na ich budżet, odzwierciedlający oddziaływanie przedsięwzięcia na poprawę powierzchni chronionych siedlisk czy wzrost populacji zagrożonych gatunków. Stąd średni budżet projektów przyrodniczych z roku na rok rośnie, osiągając w naborze 2021 wartość ok. 7,5 mln EUR, podczas gdy w naborze 2020 roku było to 5,5 mln EUR. Realizacja większych projektów jest niezwykle wymagająca dla beneficjenta koordynującego i najczęściej powoduje konieczność zaangażowania kilku lub kilkunastu partnerów (w tym zagranicznych).

Koordinacją projektu o tej skali mogą zająć się zatem jedynie podmioty o odpowiednim potencjale tak merytorycznym jak i organizacyjnym, a wniosek musi być nie tylko poprawny formalnie, ale przede wszystkim na wysokim poziomie jakościowym. Stąd uzyskanie dofinansowania z programu LIFE z pewnością jest trudniejsze niż z unijnych programów zarządzanych na poziomie krajowym. Aktualnie pozostaje jednak stwierdzenie, że ambitne projekty, wpisujące się w określoną przez KE tematykę, realnie przyczyniające się do rozwiązania problemu środowiskowego, wciąż mogą liczyć na dofinansowanie z programu LIFE, jak też z NFOŚiGW. **Dobrym przykładem jest Małopolska, która aktualnie realizuje dwa takie projekty.**

Zadanie realizowane w ramach działania C5 projektu LIFE EKOMALOPOLSKA „Wdrażanie Regionalnego Planu Działań dla Klimatu i Energii dla województwa małopolskiego” (LIFE-IP EKOMALOPOLSKA / LIFE19 IPC/PL/000005) dofinansowanego ze środków programu LIFE Unii Europejskiej oraz Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.